

Studia Socialia Cracoviensia 8 (2016) nr 2 (15), s. 145–155

<http://dx.doi.org/10.15633/ssc.2005>

Katarzyna Wojtanowicz

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

MEDIACJE RÓWIEŚNICZE JAKO METODA WYCHOWAWCZA

Abstract

Mediaton as a educational method. Mediation is a commonly used method of conflict resolution. It is also widely used in building the responsibility of the younger generation. The use of mediations is a form of personal and civic education of this social group. In this application, the mediation undertaken a number of functions, in particular taking over responsibility for their own behavior of young people, shaping the attitude of tolerance, values and morals, as well as communication skills and mediation. This is particularly important in the era of reforming the Polish system of upbringing and education. Not without significance is also taking action to support the family in carrying out its functions of education, building social attitudes and moral. Mediation is a tool that develops empathy in young people and to sensitize each other, building interpersonal relationships, which in today's world often replace new technologies.

Mediacje rówieśnicze jako metoda wychowawcza. Mediacja jest powszechnie stosowaną metodą rozwiązywania konfliktów. Znajduje również szerokie zastosowanie w budowaniu odpowiedzialności młodego pokolenia. Wykorzystanie mediacji jest formą edukacji osobistej i obywatelskiej tej grupy społecznej. W tym zastosowaniu mediacja podejmuje szereg funkcji, w szczególności: przejmowanie odpowiedzialności za własne zachowanie młodzieży, kształtowanie postawy tolerancji, wartości i moralności, a także umiejętności komunikacji i mediacji. Jest to szczególnie istotne w dobie reformowania polskiego systemu wychowania i edukacji. Nie bez znaczenia jest również podejmowanie działań wspierających rodzinę w wypełnianiu funkcji wychowawczej, budowaniu postaw społecznych i moralnych. Mediacja jest narzędziem, które rozwija empatię u młodych osób, a także uwarżliwia na siebie wzajemnie, budując relacje interpersonalne, które w dzisiejszym świecie często zastępują nowe technologie.

Keywords

peer mediation, education, responsible young

mediacje rówieśnicze, wychowanie, odpowiedzialność młodych

Wychowanie, najkrócej definiując, to świadomy proces oddziaływania wychowawcy na wychowanka w celu wypracowania u niego pożądaných cech, zachowań i – jeśli występuje taka potrzeba – zmian w jego osobowości. Naukowo tym obszarem zajmuje się odpowiednio pedagogika i pedagogika resocjalizacyjna. Nie sposób zatem w tym miejscu nie przywołać szerszej definicji wychowania. Według Stanisława Jedynaka wychowanie w szerokim znaczeniu to „całokształt oddziaływań środowiska społecznego, a także przyrodniczo-geograficznego, na człowieka, kształtujących jego osobowość”¹.

Wychowanie jednak jest coraz częściej rozumiane jako proces wspomagania wychowanka w osiągnięciu dojrzałości w czterech podstawowych sferach: fizycznej, psychicznej, społecznej i duchowej².

Przykładem takiego wszechstronnego wspomagania rozwoju młodego człowieka może być mediacja. Mediacja to nie tylko metoda rozwiązywania konfliktów. W przypadku młodego pokolenia mediacja może być wykorzystywana jako narzędzie wychowawcze, a przede wszystkim jako oddziaływanie profilaktyczne. W tym wymiarze profilaktyka będzie rozumiana jako oddziaływanie mające na celu zapobieganie występowaniu dysfunkcyjnych zachowań u młodego człowieka, ale również jako element kształtowania jego odpowiedzialności za własne postępowanie. Temu właśnie służy uczenie umiejętności mediacyjnych i wykorzystywanie mediacji w procesie wychowania. W mediacjach identyfikujemy obszary wychowania resocjalizacyjnego. Znajduje bowiem zastosowanie w polskim systemie prawnym, w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich³. I tak w sytuacji kiedy nieletni dopuści się czynu karalnego, sąd za zgodą osoby pokrzywdzonej i samego nieletniego może skierować go do postępowania mediacyjnego.

Mediacja w Polsce jest stosunkowo w niewielkim zakresie wykorzystywana w wychowaniu, jednak korzyści z jej wprowadzenia do wychowania i edukacji są niepodważalne.

1. CZY JEST MEDIACJA?

Mediacja (łac. *mediatio* – pośrednictwo, *mediare* – pośredniczyć w sporze) to sposób rozwiązywania konfliktu z udziałem osoby trzeciej – mediatora – neutralnego, bezstronnego i niepodlegającego rozstrzygającym decyzji. Mediacja jest rozmową na temat możliwych rozwiązań zaistniałego konfliktu, w atmosferze wzajemnego szacunku oraz zrozumienia potrzeb i interesów obydwu stron. Mediator pomaga spierającym się stronom rozważyć wszystkie możliwe rozwiązania, negocjować je w celu osiągnięcia dobrowolnego i obustronnie satysfakcjonującego porozumienia.

Mediacja jest więc porozumiewaniem się w sytuacji występujących kryzysów, konfliktów, opartym na dialogu. Organizatorem całego procesu porozumiewania się jest mediator. W przypadku mediacji rówieśniczych rolę tę podejmuje specjalnie w tym zakresie wyszkolony młody człowiek – rówieśnik. Skuteczności mediacji upatrujemy nie

¹ Słownik etyczny, red. S. Jedynak, Lublin 1990, s. 264.

² Por. *Vademecum skutecznej profilaktyki młodzieży*, red. S. Grzelak, Warszawa 2015, s. 15.

³ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich.

tylko w kompetencjach samego mediatora, które są bardzo istotne, ale również w zasadach obowiązujących w mediacji. Są to:

- **dobrowolność** – do mediacji strony przystępują dobrowolnie. Całkowita dobrovolność udziału, wyboru kwestii, które strony podejmą się omawiać oraz rozwiązań, które uzgodnią, wpływa na zwiększenie ich odpowiedzialności za proces mediacji oraz na wywiązanie się z podjętych decyzji;
- **bezzstronność mediatora** – mediator nie opowiada się po żadnej ze stron, w równy sposób angażuje się w pomoc obu stronom konfliktu. Nie ocenia ani stron, ani ich zachowań. Nie wskazuje też winnego;
- **neutralność** – mediator nie podpowiada ani nie narzuca żadnych rozwiązań. Akceptuje wszystkie rozwiązania, które strony wypracują i zdecydują się wprowadzić w życie. Rolą mediatora jest tylko pomoc w rozwiązaniu konfliktu, a nie doradzanie i wskazywanie „dobrych” rozwiązań;
- **samodzielność w podejmowaniu decyzji** – mediator nie podejmuje za strony konfliktu żadnych decyzji, a jedynie zachęca do wzięcia sprawy w swoje ręce. Strony najlepiej wiedzą, co jest dobre dla nich i rodziny. Mediator ma tylko pomóc w uświadomieniu tego;
- **poufność** – mediacja jest procesem całkowicie poufnym. Cały jej przebieg oraz treść rozmów nie mogą zostać nikomu ujawnione⁴.

Tak więc mediacja oparta na powyższych zasadach pomaga uczestnikom tego procesu w samodzielnym rozwiązywaniu sytuacji konfliktowych, sprzyja budowaniu zaufania i otwartości wobec drugiej strony, jak i przejmowaniu odpowiedzialności.

Mediator poprzez zarządzanie komunikacją, przybliżanie i pilnowanie przestrzegania reguł proceduralnych, dbałość o porządek omawianych zagadnień tworzy warunki, w których uczestnicy mediacji będą mogli przyjrzeć się swojej sytuacji i potrzebom, rozważyć dostępne alternatywy i, przy wykorzystaniu wszelkich informacji potrzebnych do podjęcia decyzji, dokonać ważnych dla siebie wyborów⁵.

2. ETAPY PROWADZENIA POSTĘPOWANIA MEDIACYJNEGO W MEDIACJI RÓWIEŚNICZEJ

W procesie przygotowania mediatorów rówieśników istotne jest, aby osoby wprowadzające na „ścieżkę medycyną” młodych mediatorów operowały zrozumiałym dla nich językiem. Ma to szczególne znaczenie w przyswajaniu i rozumieniu przekazywanej wiedzy, a także w przyszłym jej wykorzystywaniu i upowszechnianiu wśród rówieśników. Zgodnie z tą myślą przewodnią, na bazie doświadczenia kilkunastu przeprowadzonych projektów wdrażania mediacji rówieśniczych, możemy wyróżnić następujące etapy mediacji:

I etap – wprowadzenie do mediacji, rozmowa wstępna – mediator zapoznaje strony z zasadami mediacji, wyjaśnia swoją rolę, pyta o oczekiwania uczestników mediacji,

⁴ Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, *Mediacje rodzinne w praktyce. Poradnik*, Kraków 2008, s. 7–8.

⁵ A. Gójska, V. Huryn, *Mediacja w rozwiązywaniu konfliktów rodzinnych*, Warszawa 2007, s. 25.

skąd pojawił się u nich pomysł skorzystania z mediacji; informuje, ile będzie trwała mediacja i jakie będą jej rezultaty;

II etap – uczestnicy mediacji przedstawiają swoje spojrzenie na problem, który doprowadził ich do podjęcia mediacji;

III etap – określenie kwestii do rozwiązania, czyli problemu, który uczestnicy mediacji będą próbowali rozwiązać;

IV etap – „nurkowanie do potrzeb” – ujawnienie i zrozumienie potrzeb obu stron uczestniczących w mediacji, co dla każdego jest istotne w tej sytuacji i na czym mu najbardziej zależy;

V etap – poszukiwanie rozwiązań – każdy uczestnik zgłasza swoje propozycje rozwiązania danej sytuacji;

VI etap – spisanie i podpisanie porozumienia, ugody mediacyjnej.

Choć w literaturze przedmiotu możemy zapoznać się z kilkoma propozycjami określającymi schemat prowadzenia mediacji, należy pamiętać, że im bardziej praktycznie zostanie on w przypadku mediacji rówieśniczych przedstawiony i wdrożony, tym większe są szanse na jego skuteczne przyswojenie i zastosowanie.

3. ZASADY I TECHNIKI KOMUNIKACJI MEDIACYJNEJ

Umiejętność skutecznej komunikacji należą do szczególnie istotnych w realizacji procesu wychowania. Wzajemne zrozumienie, podjęcie współpracy, osiągnięta satysfakcja i w ostateczności wypracowane porozumienie są bardzo często możliwe tylko na wskutek podjętej komunikacji, dialogu.

Dialog definiowany jako proces komunikacji wspiera stosowanie adekwatnych narzędzi komunikacji. Termin „komunikacja” wywodzi się z łacińskiego *communicatio* i oznacza łączność, wymianę, rozmowę. W relacji między ludźmi komunikacja to przekaz pewnej informacji (komunikatu) i zdolność do odbioru i rozumienia tego przekazu. Często pojęcie to utożsamia się również ze sposobem przekazywania informacji (komunikatów) oraz z relacjami, jakie zachodzą podczas ich wymiany. Przekazywanie komunikatów odbywa się za pomocą umownych znaków, takich jak: słowa, gesty, dźwięki litery, liczby, symbole. Pierwszym z aspektów poprawnej komunikacji jest aktywne słuchanie, które polega na rozpoznawaniu wszystkich sygnałów, które wysyła druga osoba. Na aktywne słuchanie składają się motywacja do wysłuchania drugiej strony, cierpliwość, uważność, koncentracja. Prowadzi to do zrozumienia wypowiedzi rozmówcy. Aktywne słuchanie oraz komunikowanie się ułatwia zastosowanie technik komunikacji. Do najbardziej pożądanых w procesie komunikacji należą:

- odzwierciedlanie (uczuć) – technika polegająca na dopasowaniu wewnętrznego i zewnętrznego świata rozmówcy. Nazywanie uczuć buduje poczucie zrozumienia i zaufanie;
- parafraza – zapobiega postawie „wiem dobrze, co chcesz powiedzieć”, uniemożliwiającej prawdziwy dialog poprzez reagowanie na własne domysły, a nie na to,

co chce nam powiedzieć rozmówca. Polega na powtórzeniu własnymi słowami wypowiedzi rozmówcy, w celu upewnienia się, że dobrze zrozumieliśmy. Nie jest interpretacją wypowiedzi ani oceną;

- podsumowanie, wyjaśnienie – służy konkretyzowaniu i precyzowaniu ważnych kwestii;
- zadawanie pytań – umiejętność zadawania trafnych pytań, szczególnie otwartych, może znacznie rozwijać rozmowę, wspierać wypowiedzi rozmówców oraz wzbogacać cały proces dialogu;
- dowartościowanie – to pokazanie rozmówcy, że jest ważny, że doceniane są jego wysiłki i podejmowane działania;
- udzielanie informacji zwrotnych – to odpowiedź, jak reagujemy na zachowania i wypowiedzi drugiej strony. Jest źródłem wiedzy o wynikach działania, pozwala na konfrontację i ewentualną zmianę postępowania, pełni funkcję informacyjną i korygującą.

To właśnie te techniki w procesie porozumiewania się z wykorzystaniem mediacji stosuje mediator. Poprzez organizację procesu mediacji staje się on również osobą modelującą system komunikacji i zachowania uczestników tego procesu. Mediator, odcinając od procesu porozumiewania się ocenę, krytykę, osąd oraz często pojawiającą się przemoc, prowadzi do otwartego, satysfakcjonującego dialogu.

Zarówno pojedynczy komunikat, jak i zespół obustronnie powiązanych komunikatów oparte są na umiejętnościach interpersonalnych. Jak wskazują Krzysztof Łęcki oraz Andrzej Szóstak są to cztery aspekty kompetencji:

- związane z umiejętnościami właściwego odczytywania intencji, motywów i cech osobowości oraz budowaniem wzajemnego zaufania,
- umiejętności pełnego rozumienia systemów symboli składających się na przekazywane nam komunikaty oraz komunikaty przekazywane innym,
- wzajemne oddziaływanie i umiejętność niesienia sobie pomocy,
- oparte na umiejętnościach twórczego rozwiązywania problemów i konstruktywnej współpracy⁶.

Biorąc pod uwagę powyższą analizę należy ponownie wskazać na szczególną przydatność zastosowania mediacji w procesie wychowania.

4. CHARAKTERYSTYKA MEDIATORA RÓWIEŚNIKA

Zanim młody człowiek podejmie się roli mediatora, należy go, jak już wskazano, do tej roli w sposób szczególny przygotować. W tym celu należy zorganizować specjalistyczne szkolenie, które pozwoli nie tylko zdobyć specjalistyczną wiedzę, umiejętności oraz kompetencje, ale przede wszystkim doświadczyć siebie w roli mediatora. Sprawdzić, czy odnajduje się w sobie cechy i umiejętności dobrego, idealnego mediatora.

⁶ K. Łęcki, A. Szóstak, *Komunikacja interpersonalna w pracy socjalnej*, Warszawa 1996, s. 15.

Jak pokazują badania przeprowadzone przez Katarzynę Wojtanowicz⁷, pożądane cechy mediatora rówieśnika to: odpowiedzialność, duża umiejętność komunikacji i mediacji, wzbudzanie zaufania uczestników mediacji, sprawiedliwość oraz cierpliwość i empatia.

Również Agnieszka Lewicka i Ewa Grudzińska⁸ prowadziły wśród młodzieży badania w zakresie charakterystyki cech „idealnego mediatora”. Według osób nieletnich mediator powinien być przede wszystkim sprawiedliwy, mądry, cierpliwy oraz odpowiedzialny, natomiast wychowankowie młodzieżowych ośrodków wychowawczych stwierdzili, że powinna to być osoba życzliwa, prawdomówna, wrażliwa i mądra.

Na podstawie wspomnianych badań można nakreślić sylwetkę mediatora, którą młody człowiek powinien kształtować, aby skutecznie podejmować tę rolę.

Przed wszystkim powinien nabywać wiedzę z zakresu psychologii konfliktów interpersonalnych, prowadzenia negocjacji i mediacji, umiejętności komunikacyjnych. Równocześnie powinien kształtować takie cechy, jak: cierpliwość i odwaga w podejmowaniu rozwiązywania konfliktów, odpowiedzialność za prowadzenie procesu mediacyjnego, sprawiedliwość i tolerancja. Cechy te bezpośrednio wiążą się z zasadami mediacji: bezstronnością i neutralnością. Nie bez znaczenia są również prawdomówność, wrażliwość, szczerłość i życzliwość wobec stron uczestniczących w mediacji.

A więc nabywanie odpowiedniej wiedzy i umiejętności jest ściśle powiązane z kształtowaniem wymienionych cech. Tylko połączenie tych dwóch wymiarów stwarza podstawę do kształtowania i podejmowania ról mediatora rówieśnika.

Nie bez znaczenia jest również kształtowanie kreatywności młodego mediatora, której młodym ludziom zazwyczaj nie brakuje. To, co może różnić dzieci od dorosłych, to ich postawa względem życia: różny poziom otwartości na podejmowanie ryzyka, różne poczucie własnej wartości, różna skłonność do podejmowania prób czy ciekawość świata. Wspomniane cechy mają wpływ na poziom kreatywności młodego człowieka, natomiast nie umniejszają faktu, że osoby młode są bardzo kreatywne⁹.

5. CZYNNIKI PEDAGOGIKI RESOCJALIZACYJNEJ WYNIKAJĄCE Z ZASTOSOWANIA MEDIACJI

Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich wskazuje, że w postępowaniu z nieletnimi należy kierować się przede wszystkim dobrem nieletniego, dążąc do osiągnięcia korzystnych zmian w jego osobowości i zachowaniu. Ważnym elementem tego postępowania jest również wspieranie wypełniania obowiązków wychowawczych przez rodziców

⁷ Badania przeprowadzone w latach 2009–2010 wśród uczestników projektu „Mediacje rówieśnicze jako metoda wychowawcza w placówkach opiekuńczo-wychowawczych” realizowanego przez ROPS w Krakowie.

⁸ A. Lewicka, E. Grudzińska, *Mediacja sądowa. Alternatywna metoda resocjalizacyjna?*, Lublin 2010, s. 116–117.

⁹ D. Gmitrowicz, J. Jędrzejczak, *Od kreatywności do innowacyjności*, Warszawa 2013, s. 8.

i opiekunów, a także uwzględnianie w tym zakresie interesu społeczny¹⁰. Kierowanie się troską o nieletniego obejmuje również troskę wobec osoby pokrzywdzonej.

Konflikty są nieodłączną częścią ludzkiego życia, również konflikty wśród młodego pokolenia. Są one tym bardziej powszechne, że występują w toku kształtowania się dojrzałej osobowości. Optymalne przystosowanie społeczne oraz model zdrowej osobowości są czynnikami względnymi, a literatura przedmiotu i liczne badania w tym zakresie coraz częściej wskazują na występowanie zaburzeń wśród młodzieży w zakresie funkcjonowania społecznego. Również nowe technologie nie zawsze pozytywnie wpływają na rozwój społeczny młodego pokolenia. Kontakt osobisty zastępuje się kontaktem elektronicznym, relacje rówieśnicze ograniczają się do niezbędnego minimum, a często do negatywnego „wykorzystywania” w celach ośmieszenia czy zastępczego wypełnienia czasu.

Mediacja zatem w swojej metodologii sprowadza się nie tylko do rozwiązywania konfliktu, ale w szerszym ujęciu ma wymiar sprawiedliwości naprawczej. Sprawiedliwość naprawcza definiowana jest jako proces, w którym spotykają się wszystkie strony związane z konkretnym przestępstwem, aby wspólnie rozstrzygnąć, jak zaradzić jego skutkom i ich następstwom¹¹. Sprawiedliwość naprawcza zmierza przede wszystkim do wyrównania krzywdy powstałej w wyniku czynu przestępczego, w szczególności przez umożliwienie lub wymaganie, aby sprawca podjął działania naprawcze, zaś ofiara uczestniczyła w dyskusji ze sprawcą na temat formy zadośćuczynienia¹².

Istotą takiego podejścia jest uwzględnienie czynnika wychowawczego wynikającego z zastosowania mediacji w sytuacjach występowania konfliktów – zarówno tych interpersonalnych, jak i tych o charakterze karnym. Nieletni popełniający taki czyn w drodze mediacji może nie tylko doświadczyć zachowań społecznie akceptowanych, takich jak żal za wyrządzoną krzywdę i współczucie osobie pokrzywdzonej, ale również zadeklarować i następnie zrealizować działanie mające na celu zadośćuczynienie wyrządzonej szkodzie. „Pozytywnym wynikiem postępowania mediacyjnego może być zwłaszcza wybaczenie przez pokrzywdzonego wyrządzonego mu zła, zrozumienie motywów czynu, złagodzenie objawów stresu, strachu i braku poczucia bezpieczeństwa poprzez to, że nieletni wszystko szczerze wyjaśnił, wyraził skruchę i przeprosił za swoje zachowanie”¹³.

Budowanie wzajemnego zrozumienia stron uczestniczących w mediacji jest jednym z kluczowych elementów postępowania mediacyjnego. Rolą mediatora jest wzajemne uważliwianie stron, budowanie postaw opartych na empatii, zarówno tej emocjonalnej, jak i poznawczej. Empatia emocjonalna definiowana jest jako reakcja emocjonalna wywołana spostrzeganiem cudzych uczuć, natomiast empatia poznawcza jest procesem

¹⁰ M. Monist-Czerwińska, *Zagadnienia pedagogiki resocjalizacyjnej w kształceniu mediatorów*, w: *Profesjonalny mediator: zostań nim. Poradnik metodyczny*, red. A. Lewicka, Lublin 2008, s. 53.

¹¹ B. Czarnecka-Działuk, D. Wójcik, *Mediacja w sprawach nieletnich w świetle teorii i badań*, Warszawa 2001, s. 14.

¹² B. Czarnecka-Działuk, D. Wójcik, *Mediacja w sprawach nieletnich w świetle teorii i badań*, dz. cyt., s. 15.

¹³ B. Czarnecka-Działuk, D. Wójcik, *Mediacja w sprawach nieletnich w świetle teorii i badań*, dz. cyt., s. 14.

podejmowania ról osób drugih lub spostrzeganiem swojego zachowania z perspektywy innych osób¹⁴. Zarówno wykorzystanie, jak i kształtowanie w procesie mediacji empatii emocjonalnej i poznawczej skłania do równoczesnego kształtowania komponentów moralnych i behawioralnych. Stąd takie pojmowanie mediacji może mieć wymiar resocjalizacyjny dla wszystkich stron uczestniczących w mediacji oraz równocześnie oddziaływanie wzmacniające na samego mediatora.

6. JAK SKUTECZNIE WDRAŻAĆ PROJEKTY MEDIACJI RÓWIEŚNICZYCH?

W Polsce pojawiają się, co prawda niezbyt często, wzmianki o projektach wdrażania mediacji rówieśniczych w placówkach szkolnych i wychowawczych. Autorka niniejszego artykułu ma doświadczenie w tym zakresie. W latach 2008–2013 przeprowadziła kilkanaście szkoleń i projektów w zakresie mediacji rówieśniczych, głównie w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i oświatowych. Pracując również jako pedagog i terapeuta z młodzieżą wykazującą dysfunkcje w swoim funkcjonowaniu, na mocy zdobytego doświadczenia ośmiela się zaproponować jeden z możliwych schematów realizacji takich projektów.

Wdrażanie każdego projektu, a bez wątpienia wdrożenie mediacji rówieśniczej do pracy wychowawczej, jest działaniem projektowym wymagającym kilku niezbędnych zabiegów. Jednym ze skutecznych narzędzi w tym zakresie może być metoda SMART. Zgodnie z jej zasadami projekt powinien być:

- specyficzny – jasno sprecyzowany, określający dokładnie cele, działania i zamierzone rezultaty,
- mierzalny – określony w projekcie cel musi być możliwy do zmierzenia, oceniony – czy został zrealizowany,
- ambitny – by jego osiągnięcie wymagało wysiłku i pracy, nie może być czynnością rutynową, codzienną,
- realny – cel musi być realny do osiągnięcia,
- terminowy – osiągnięcie zamierzonych celów jest określone ramami czasowymi¹⁵.

Planując projekt wdrażania mediacji rówieśniczych, należy przeprowadzić diagnozę potrzeb w tym zakresie, następnie określić grupę adresatów projektowanych działań, cele, które chcemy osiągnąć, działania, które przybliżą nas do ich osiągnięcia, oraz metody ewaluacji podjętych działań.

Nie bez znaczenia jest również dobór zespołu projektowego – zarówno kandydatów na mediatorów rówieśników, jak i osób dorosłych wspierających ich i towarzyszącym

¹⁴ A. Lewicka, *Empatia mediatora – zaleta czy wada?*, w: *Profesjonalny mediator: zostań nim...*, dz. cyt., s. 81.

¹⁵ Źródło: <https://wyszukiwarka.efs.men.gov.pl/product/szkola-praktycznej-ekonomii-mlodziezowe-miniprzedsiębiorstwo-zadania-edukacyjne-materialy-dla-nauczyciela/attachment/780> (08.06.2016).

im w realizacji późniejszych działań. Od jakości realizacji tych działań zależy późniejsze powodzenie w trwałości wprowadzonych projektów.

7. PRZYKŁAD DOBREJ PRAKTYKI WDRAŻANIA PROJEKTÓW MEDIACJI RÓWIEŚNICZYCH W PLACÓWKACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH W MAŁOPOLSCE

Cel główny projektu nakierowany został na wdrożenie metody mediacji rówieśniczej, jako metody wychowawczej w placówkach opiekuńczo – wychowawczych.

W celu jego realizacji założono następujące cele szczegółowe:

- przejęcie odpowiedzialności wychowanków za własne postępowanie,
- kształtowanie postaw moralnych,
- kształtowanie postawy tolerancji,
- kształtowanie systemu wartości,
- rozwijanie umiejętności komunikacji,
- rozwijanie umiejętności rozwiązywania konfliktów.

Sama realizacja projektu została zaplanowana dwuetapowo:

I etap

1. Prezentacja metody i założeń projektu „Mediacje rówieśnicze” oraz uzyskanie zgody na jego wprowadzenie od dyrektora placówki.
2. Prezentacja metody i założeń projektu „Mediacje rówieśnicze” oraz uzyskanie zgody na jego wprowadzenie do grona pedagogicznego.
3. Wybór osób odpowiedzialnych za prowadzenie projektu w placówce – opiekunów mediatorów rówieśników.
4. Zaprezentowanie metody i założeń projektu „Mediacje rówieśnicze” wychowankom.
5. Wybór mediatorów rówieśników – osób godnych zaufania, wzorów do naśladowania, pozytywnych autorytetów. Często są to również osoby wykazujące zainteresowanie i gotowość do podjęcia udziału w projekcie.
6. Szkolenie dla opiekunów oraz mediatorów rówieśników na temat zasad prowadzenia mediacji, zadań mediatora, technik wykorzystywanych w mediacji – min. 40 godzin szkoleniowych.

II etap

1. Wprowadzenie metody mediacji rówieśniczych jako metody wychowawczej w placówce.
2. Superwizja i konsultacja pracy opiekunów oraz mediatorów rówieśników.
3. Szkolenia doskonalące.

W podjętej ewaluacji działań realizacji projektu należy wskazać wymierne korzyści z jego realizacji w stosunku do złożonych celów. Do najważniejszych z nich należą (w skali od 1 do 5):

- nabycie wiedzy na temat mediacji i możliwości ich wykorzystania, śr. 4,54,
- nabycie umiejętności komunikacji, śr. 4,18,
- nabycie umiejętności aktywnego słuchania, śr. 3,62,
- nabycie umiejętności rozwiązywania konfliktów, śr. 4,09.

Mottem przewodnim projektu stały się słowa jednej z mediatorów rówieśniczek: „Zobacz, zawsze jest racjonalne rozwiązanie, ale nie zawsze potrafisz je dostrzec”¹⁶.

PODSUMOWANIE

Wdrażając projekty mediacji rówieśniczych, które ciągle nie zyskują wychowawczego uznania, należy bezwzględnie docenić ich pozytywny aspekt wychowawczy. Mediację rówieśniczą możemy zastosować m.in. w sytuacjach:

- przezywania rówieśników ze względu na ich wygląd, ubranie, pochodzenie czy zachowanie,
- obrażania członków rodziny rówieśników,
- występowania form molestowania seksualnego, np. wyśmiewania wyglądu dziewcząt i tego, jak się rozwijają, obraźliwych napisów na tablicach czy ścianach, filmowania i rozpowszechniania nagrań np. w sieci,
- kradzieży i chowania cudzych przedmiotów,
- wyśmiewania, np. z powodu błędów popełnionych na lekcjach,
- niszczenia mienia,
- odrzucenia przez grupę, tj. niedopuszczania do zabawy w grupie,
- bójek, kłótni i innych nieporozumień między rówieśnikami.

Są to sytuacje wywołane przez młodego człowieka i przez niego samego mogą być rozwiązane, naprawione. Aby jednak do tego doszło, niezbędna jest pomoc mediatora. Oczywiście rolą wychowawcy jest czuwanie nad prawidłowym postępowaniem swojego wychowanka. Jednak czy tradycyjny model postępowania wychowawczego, oparty na karaniu za przewinienia, przynosi wymierne rezultaty wychowawcze? Zastosowanie mediacji, a tym samym przekazanie odpowiedzialności młodym ludziom za swoje postępowanie, przynosi nieporównywalne rezultaty. Nie bez znaczenia są również osobiste korzyści mediatorów nabyte w toku przygotowywania się do tej roli. Wzrost ich kompetencji społecznych niewątpliwie przekłada się na ich funkcjonowanie, proces usamodzielniania oraz późniejsze, dorosłe życie.

Aby jednak skutecznie podjąć realizację takich projektów w placówkach opiekuńczo-edukacyjnych, konieczne są duża determinacja, zaangażowanie i otwartość całego grona pedagogicznego. Od tego zależy sukces młodzieży, w której ręce przekazemy sprawy. Z wykorzystaniem mediacji możemy kształtować postawy obywatelskie młodzieży, co z pewnością przełoży się na budowanie dobra wspólnego.

¹⁶ I. Meysztowicz-Dudziak – mediator rówieśnik, uczestniczka projektu. Więcej o projekcie i jego rezultatach na stronie: <http://www.rops.krakow.pl/lewa/dziecko-i-rodzina-10/projekt-mediacje-rowiesnicze-60.html> (08.06.2016).

LITERATURA

Czarnecka-Działuk B., Wójcik D., *Mediacja w sprawach nieletnich w świetle teorii i badań*, Warszawa 2001.

Gmitrowicz D., Jędrzejczak J., *Od kreatywności do innowacyjności*, Warszawa 2013.

Gójska A., Huryn V., *Mediacja w rozwiązywaniu konfliktów rodzinnych*, Warszawa 2007.

Lewicka A., Grudziewska E., *Mediacja sądowa. Alternatywna metoda resocjalizacyjna?*, Lublin 2010.

Łęcki K., Szóstak A., *Komunikacja interpersonalna w pracy socjalnej*, Warszawa 1996.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, *Mediacje rodzinne w praktyce. Poradnik*, Kraków 2008.

Profesjonalny mediator: zostań nim. Poradnik metodyczny, red. A. Lewicka, Lublin 2008.

Słownik etyczny, red. S. Jedyna, Lublin 1990.

Vademecum skutecznej profilaktyki młodzieży, red. S. Grzelak, Warszawa 2015.